

A HORTOBÁGYON

— Dráma egy felvonásban —

SARKADI IMRE elbeszélését színpadra írta:
BARNA TIBOR

Személyek:

BUJDOSÓ ANDRÁS, számadócsikós

BÁLINT a fiai

JANI

VERES, tanácsnok

KOZMA, százados

CSAPLÁROS

SS ÖRMESTER

TÖRTÉNIK 1944. ŐSZÉN.

Szín: a hortobágyi csárda tornáca. Fehérre meszelt téglaszegély, oszlopokkal tagoltan, hosszan fut a háttérbe, ahol elvész. A verandán túl sivár a puszta. Valahol, nagyon távol egyetlen gémeskút ágaskodik semmi más.

Idő: 1944. október eleje. Tikkasztó a hőség, még október ellenére is. A városi csak szédelegni tud ebben a melegben. Issza az italt, de nem hoz enyhülést, egyetlen hangosabb szóra indulatos lesz, beleköt az élő fába, s ha ütni nem képes, halálos semmittevésbe tesped. Mikor a cselekmény indul, ilyen rekkenő a Hortobágy. Csak a barom bírja meg a pásztorát, az is nyihogva, bögve, káromkodva. Különben is forró már itt a helyzet. Szoboszló felől szovjet csapatok közelednek. Várad irányából, Debrecen alól idehallatszanak a háború rohanva közeledő szavai, az ágyúzások. A csaták istene: a tüzéség egyre dühösebben acsarkodik. Egy lélegzetnyi harci csendben indul az esemény.

KOZMA (magyar százados, széken ül az egyik asztalnál. Ötven körüli ember, civilben hivatalnok féle, tarkóját törülgeti, káromkodik, a csaplárossal beszélget, de inkább csak úgy magának): ...Istent ebbe a melegbe... az emberben felforr a velő... (Iszik) Ha isten lennék, megdögleszteném a napot!

CSAPLÁROS (a tompán felmorduló ágyúzást füleli, fejével jelez): Lesz itt nem-soká melegebb is... (Kis szünet) Az hírlík, Derecskén vannak... hogy Szoboszlót körülfojták...

KOZMA (dühösen hadarint): Bánja az isten, mi hírlík, csak mán legyen valami.

SS ÖRMESTER (a szomszédos szögletben részegen felemeli fejét az asztaltól, erősen ittas, felkurjant, az „Erika” néhány sorát dünnnyögi).

KOZMA (*morogva*): Roggyon rád az ég az Erikáddal.. Ragadj össze vele. (*A távoli heves ágyúzásra.*) ..Ugyancsak muzsikái a ruszki.. (*Csapláros-hoz, kesernyés szurkálódással.*) Maga is szebb zenéhez szokott, mikor a walesi herceget traktálta, mi?

CSAPLÁROS (*savanyúan*): Csakúgy, a herceg akkor táncolt. most meg mi fogunk.. Fene újmódi zene ez kérem.. A Hortobágy kellős közepén.. (*Fejével a bóbiskoló német felé jelez.*) Ezek rendelték ezt nekünk, kérem, most osztán járjuk..

KOZMA: Járjuk míg van szusz bennünk.. Míg fejea nem kólint egy hangjegy. Kampec. Aztán nem járjuk.. (*Kis szünet*) ..Mert még pucolni sem lehet. Itt dekkol az ember napszámra.. Örzöm ezeket a tetves parasztokat, engem meg az a másik tetves.. (*Fejével a németre jelez.*) Eh, csuka fogta róka! (*Legyint.*)

CSAPLÁROS: Menni? ... Hova, kérem? Mondja meg őszintén, százados úr? ..Hova menni? Én kérem itt élek vagy húsz esztendeje, ebben a csárdában, a parasztközl. Az lettem itt már magam is, paraszt. Ez a csárda nekem mindenem: az élet. Ha ez nincs, én se vagyok. Ha el akarnák venni, én embert ölnék, kérem, embert én, pedig békés természet vagyok. A háború nem az én kenyerem, én mégis itt maradok, mert ez a kényszer.

KOZMA: Kényszer meg parancs egyre megy. Maga azt mondja kényszer, nekem meg parancs. Parancs, hogy itt várjam, míg hōrogra akadok, mint egy csuka. Mert, hogy ráakadok, az holtbiztos. Mert az a parancs, hogy ráakadjak. Hogy én itt tartsam az irhám, míg más javában menti!.. Hogy parasztokat hajkurásszak Csegére, Fűredre sáncásni.. Kozma Ferenc hites könyvvizsgáló.. hát erre vagyok jó?... Ahelyett, hogy fognám az asszonyt Debrecenben, oszt gyerünk, pakolás, amerre látunk,, amerre tiszta még a levegő, ledobni a mundért, míg egy ruszki nem ráz ki belőle, s fel nem húz a gatyamadzagra..

CSAPLÁROS: Hírlik, kérem..

KOZMA: Na, hát akkor! Ha dögleni kell, dögöljön más is. Én parancsra szolgállok. Ha nem, hát falhoz állítanak. Ha nekem nem szolgálnak: falhoz állítok. Egy paraszttal.. tizzel kevesebb.. számít az? Szaporodnak ezek, mint a telű. Ha neken: most azt mondanák, eresszem beléjük a tárat, mehetek, szabadulhatok innét, bizonyisten irmagot se hagynék. Nem én!

CSAPLÁROS: (*csendesesen*) Ez a háború kérem..

KOZMA: Háborúban nincs pardon. Vagy én, vagy ő. Ez van. Hát akkor ne én. (*Robbanásokra, dördülésekre.*) Hallja, hogy osztják a szabadjegyet a mennyországba?

BÁLINT: (*14 év körüli kamasz, megjelenik a verenda szélénél, közelebb jön bátoratlanul, nyomában Jankó, az öccse, 8-10 év körüli.*) Adjon isten!

CSAPLÁROS: Na, mi kell?

BÁLINT: Egy pakli nyócas, apámnak.. De száraz legyék.

CSAPLÁROS: Hát még mi nem? Mond apádnak, szíjjon ganét, ha színi akar. (*Pillanatnyi szünet után.*) Na, mit tátod a kenyérlésőd?

BÁLINT: Kellat vón pedig.. a szűz elfogyott.

CSAPLÁROS: (*Hátat fordítva rendezget*) Nincs, ha mondom. (*Hirtelen*) Fogd, oszt evvel elég legyen.

BÁLINT: (*örömmel átvesszi, fizet*) Megmondom, Nándi bátyám.

CSAPLÁROS (*morgolódva*): Megmondod, mondod... azt hónap jön az új kuncsorgás... Az isten győz titeket!

BÁLINT: Igenis. Adjon isten. (*Indul, még mindig ácsorgó öccséhez*) Lódulj már! (*Hátan döbbsenti öccsét, kifelé indulnak, ugyanakkor kint kocsizörgés, az ajtónál beleütköznek Veresbe, aki kedvetlenül jön*).

VERES (*városi tanácsnok Debrecenben. Középkorú, inkább ötvenes, testes ember. Öblös hangú, gesztusaiban, szavaiban olykor parasztos*) Na, te bivaly... még feldőföd az embert!

BÁLINT: (*félrehúzódik az útból, öccsét is elvonja Veres elől*) Jónapot kívánok tekintetes úr.

VERES (*megáll pillanatra*): Fuss apádhoz, mond, hogy ide várom!

BÁLINT: (*készségesen*). Megmondom, tekintetes úr.

VERES (*befelé halad*): De tüstént.

BÁLINT: Igenis. (*Öccsével elfut*).

VERES: (*belép a tornácra, szétnéz, ugyanakkor*).

KOZMA: (*Éppen pohárba töltött, meglátja Verest*) Hohó, hé! Veres Pista... Ezer éve!

VERES: (*meglátja Kozmát, kissé felderül*) Szervusz, cimbora! (*Megölelik, pü... fölgetik egymás hátát*).

KOZMA: Hát téged mi szél hoz, vén lókötő?

VERES: (*kesernyésen nevet*) Eltaláltad, eltaláltad, pajtás... Most az egyszer csakugyan eltaláltad.

KOZMA: Nem értem, bizisten. Épeszű, aki ilyenkor útnak ered? (*Ágyúzásra jelez*). Hát nem tudod, milyen cirkusz lesz itt hamarosan?

VERES: Épp azért.

KOZMA: Értem... Aha. Szeded a sátorfát. Te is.

VERES: Szedem, mert... isten verje meg... Szedem, mert lókötőnek rendeltek.

KOZMA: Mán most csakugyan értelek, testvér.

VERES: Hajtjuk a ménest... Át a Tiszán. Egernek.

KOZMA: Aha.

SS ÖRMESTER: (*asztalra borulva felhorkan, felkönyököl, vérekes szemmel a söntés felé bámul, rekedten kiált*): Wein! Noch wein! (*Az „Erikát” dünynyögi, újból eltesped az asztalon*).

VERES: (*összenéz Kozmával jelentőségteljesen, aztán valamivel halkabban*) ...Csak attól tartok, kemény dió lesz.

KOZMA: Kemény?

VERES: Ismerem a parasztjaimat... Mint a tenyerem. Kenyérre kenheted néha, de ha megmakacsul, olyan, mint a számár. Az istennek se ért... Előre tartok tőle... Mert békében elbánok vele, elcsapom, ha úgy tetszik. De most háború van. Ha most megkötődik, oszt azt mondja: nem, mi az áldást csinálók? Mi a szentet kezdek vele?

KOZMA: (*főlényesen nevet*) Ugyan, kérlek!... Makacsság!... Tudod mi a patikája az effajta parasztnyavalyának? (*Otdalán lógó géppisztolyra csapok*) Ez barátom. Érted?... Más egyéb: nuku! Smafu! Érted? Így beszélgetünk mink itt most, Petőfi apánk nemes hajlékában.

VERES: (*megdöbben*) Nem ismerek rád, Ferkó!...

KOZMA: (*gúnyosan, fölényesen*) Hites könyvvizsgáló lennék, vagy mi az isten... Könyvelek, barátom. könyvelgetek... Hullákat könyvelgetek!...

- (A németre jelez) Ime, főnököm és pribékem. Príma szaktektintély! Ccc..
- VERES: (megdöbben) Ferkó!
- KOZMA: Ja, tanácsnok úr.. ez a háború! Meggyőzőm én a parasztjaid, ne félj, hogy összeteszik magukat!
- VERES: (csendes)en) Hadd csak... majd meggyőzőm magam is. Van tán még szavam ideki.
- KOZMA: Na, akkor egy pofa bort, testvér.
- VERES: A jó lesz, mer mán kiszülök, mint ez a nagy istenség. (Befelé kiált) Hé, Nándi! Az ég pofozzon meg, én mán senki vagyok itt?
- KOZMA: (hátraereszkedik széken, csendes)en dűnnyögve dalol, a csapláros jele-
nete alatt is egy ideig) „Csak egy nap a világ, csak egyetlen egy csók az életünk. Ki tudja mi vár ránk, ki tudja holnap mire ébredünk...”
- CSAPLÁROS: (közben gyorsan, készségesen be) Alászolgálja, tanácsnok uram...
- VERES: Nna!
- CSAPLÁROS: Engedelmet, azt hittem, valami kósza lélek.. Az meg várhat.
- VERES: (keserű)en) Az a Kósza lélek. Jól mondod. Kósza itt már az Úrjézus is. Más itt mán úr a hazában! Még a szél is... keleti szél Nándor!... Jó kikeleti szél, az istenségit. (Keserű)en legyint, tölt magának Kozma borából, iszik). Szoboszló alatt fujkál!... (Csend, csak Kozma dudol tovább).
- KOZMA: (Abbahagyja a dalt, dördülésekre figyel) Dolgoznak a boforszok.
- VERES: (legyint) Dolgozhatnak mán. Sztalingrád alatt dolgoztak volna, ne itt a magyar rónán.. Most mán dolgozhatnak... Akkor most nem lennék itt csikósokat, méneseket hajkurászni.
- CSAPLÁROS: A szokottat, tekintetes uram?
- VERES: Bánom is én. Hozz, amit akarsz, de erőset, olyan erőset, hogy le-
vágjon erre az átkos, szikkadt földre, hogy fel se keljen többet az ember.
- CSAPLÁROS: (el a söntésbe).
- KOZMA (nyugtatva) No-no... István...
- VERES: (kitör) Hát van értelme, mond? Minek van értelme? Haza nélkül..
húsz esztendő s hivatal nélkül.. Ahun én vótam valaki, parancsnok
vótam embereken, paraszton. Van még jövendő, azt mondd!?
- KOZMA: (Veres szemébe néz, úgy válaszol dalolva) „Csak egy nap a világ,
csak egyetlen egy csók az életünk...”
- BUJDOSÓ: (öreg, cserzett, szikkadt kis parasztember, be a tornácra, nyomá-
ban a két gyerek. Illemtudóan megemeli kalapját, úgy áll meg) Adjon
isten, tekintetes úr.
- VERES: (ülve, az asztal mellől) A gyerek mondta...
- VERES: Na aztán mi a hír itt, András?
- BUJDOSÓ: Mi lenne? Ha csak az, hogy ágyúznak vesszettül.
- VERES: (kelletlenül) Na, hoztam én hírt akkor.
- BUJDOSÓ: Hallgatom, tekintetes úr.
- VERES: Hát akkor figyeljen jól, Bujdosó, az istenit ennek a tetves világnak!
- BUJDOSÓ: Ha mán tekintetes úrnak is az...
- VERES: Itt a parancs Bujdosó, hogy nyergelhetnek. De nyomban!
- BUJDOSÓ: Nyergelni?
- VERES: De valamennyien!
- BUJDOSÓ: Minek osztán?

VERES: (*idegesen*) Minek, minek? Mi a szentséges istennek, minek? Hogy szedjék a lábukat, míg nem késő. Míg itt nincs a pokol... Ma délbén, — délután hajtani kell a ménest.

BUJDOSÓ: (*megütődve*) Hajtani? Hova hajtani?

VERES: Hova, hova!... Át a Tiszán, míg itt nem fogják az egészet.

BUJDOSÓ: Nem megy az tekintetes úr.

VERES: Hogyhogy nem megy?

BUJDOSÓ: (*kifogást keres*) Delelnék az állatok.

VERES: Láttam. Majd abbahagyják. Ez legyen most a legkisebb gondja. Delelnék én is, ha hagynának, ej, be delelnék, olyan délutánit aludnék!... (*Más hangon, kémenyebben*). De nem passzióból rázattam magam negyven kilométert a kocsin, durrogásban... Az az ordré, Bujdosó, hogy el kell indulni a ménessel. Még ma. Ez a rendelkezés. Közel a front, hallja-e? Nincs más hátra, menteni kell a menthetőt.

BUJDOSÓ: Menteni. Hova? Meddig, tekintetes úr?

VERES: Nézze, Bujdosó... vesztést ebbe a keserves világba. Magával őszintén szólok... maga ismer engem... tudom azt én is jól, mint maga, hogy hülyeség ez az egész. Hova vihetjük ezeket a szerencsétlen állatokat? Föld alá nem dughatjuk, a világból úgy sem futhatnak ki, az lesz hát, ami lesz, a katonaság úgyis hozzájut, elveszi, szétszórja, elajándékozta, eladja, felhasználja, az isten se segít ezen.

BUJDOSÓ: Hát akkor minek? Minek menni? Hajszozni őket is, embert is?

VERES: Mert ez a rendelkezés.

BUJDOSÓ: Aztán hová, tekintetes uram?

VERES: Polgárnak. Éjszaka még át kell menni a polgári hidon is, a túloldalón, Tiszapalkonya mellett éjszakáznak. Van legelő, meglesznek.

BUJDOSÓ: Palkonyára?

VERES: Onnan még tovább.

BUJDOSÓ: Még tovább?

VERES: A Dunántúlra.

BUJDOSÓ: Aztán miért, uram? Ezt mondja meg!

VERES: Miért?! Miért!!... Isten haragja tudja miért, én nem. Mert marhák, becsináltak valamennyien, mer' egy lipótök a nyakukon többet érne, mint a fejük, mer' ilyen ez az egész világ, osztán mer' nekünk semmi közünk hozzá, mer' csak ahhoz, hogy ez a parancs, hát csináljuk... Na, kezdjenek hozzá, mert délfelé az idő.

BUJDOSÓ: Én nem, tekintetes uram.

VERES: Nézze, András... szél ellen nem lehet. Ez a parancs.

BUJDOSÓ: Én nem, tekintetes uram.

VERES: (*indulattal*) Nem? Hát ki? A keresztanyánk kínja? Az öregisten? Majd az jön le pásztorolni?

BUJDOSÓ: (*csökönyösen*) Majd, ha lejön, akkor elindul a ménes. De jöjjön is le... mer' anélkül el nem indul.

VERES: Bolond maga, Bujdosó!

BUJDOSÓ: Megmondtam uram én nem.

VERES: Az istenit, hát szegődött maga vagy nem szegődött?

BUJDOSÓ: Én szegődtem, amire szegődtem, azt tartom is: pásztorolok itt, a Hortobágyon. Mátától az Álomzúgig, meg vissza, esőbe, sárba, fagyba, ha

kell, éhen, alvás nélkül, akárhogy — ez az én dögöm. Vakvilágba menni — arra nemet mondok, uram, arra azt mondom tekintetes úr, én nem!

KOZMA: (*ingerülten Vereshez*) Eh, mit egyezel?!

VERES: (*int, aztán gúnyosan*) Még nagy úr kegyelmed, még ugyan könnyű kendnek! Még nagyobb úr énnálam is akkor, mer' én nem mondhatok nemet, ha igent parancsolnak, mer' én csak egy rongy városi tanácsnok vagyok, akinek, ha jön a parancs, hát betartja, megcsinálja, ha törik, ha szakad, ha apró cigánykölykök hullanak az égből... mer' én csak e vagyok, nem egy nagyságas csikósszámadó...nem egy Bujdosó András!

BUJDOSÓ: (*makacsul*) Mán akármí, tekintetes uram, megmondtam.

VERES: Megbolondult kend, Bujdosó? Az esze ment el?

BUJDOSÓ: Az is lehet, hogy elment. Akkor is nem.

VERES: Mér, hát mi baja? Szóból ért az ember, mondja el Énnekem nem mondja? Azt hittem pedig, jobb embere egyikünk a másiknak.

BUJDOSÓ: Mondom én, tekintetes úr.

VERES: Na?

BUJDOSÓ: Megmondom. Ötven éves vagyok, negyven éve csikós, idestova, megértem két háborút, a város szolgálatában az elsőt is, azér' mentettek fel, azér' nem vittek katonának, se akkor, se most, köszönöm, nem kértem ugyan, de köszönöm. Ha vittek volna, az ellen sincs apelláta, hogy akkor mit tettem vóna, arról most nem beszélek. Megvót, elmúlt. De én innént a Hortobágyról, hogy a ménessel vágjak neki a vakvilágnak? Oszt hova? A furulykba bújjak be evvel a tömérdek luval? Vagy hova a jóistenbe tegyem? El nem dughatom, meglelik, minek törjem akkor az állatot is, magam is? Oszt hagyjam itt a gyerekeket? Vagy őket is vigyem magam-mal? Földönfutóknak? Minek? Futóbolondnak? Betyárnak?

VERES: (*csendesesen, szelíden, szinte barátilag*) Ne vitatkozzon, vén harcos. Hagyja csak... szóljon a bojtároknak, hogy készüljenek az útra, addig meg üljön mán ide, mit ácsorog. Felhajtunk egy üveg bort.

BUJDOSÓ: (*áll, kalapját forgatja*) Ismer engem a tekintetes úr?

VERES: Vagy húsz éve.

BUJDOSÓ: Na, akkor tudja, ha kimondtam, hát nem tágitok tőle.

VERES: Ejnye, Bujdosó András, a jóistenit kendnek, tötteti velem az időt?

BUJDOSÓ: Nem kell, hogy tötse, tekintetes úr. Ha ismer, egy szóból is ért.

VERES: Tegye mán le magát! (*Karjával felnyúl, erőszakkal lehúzza Bujdosót a padra*). Megisszuk azt a bort, oszt közben beszélünk.

BUJDOSÓ: (*enged*) Azt megihatjuk, tekintetes uram, de a beszédből nem lesz semmi, azt előre mondhatom.

VERES: Bánja az isten...Csak igyunk mán, mer kiszárad a torkom... Tölt, koccintanak, isznak, aztán a söntés felé) Nándi te!... Még egy litert, mert hősihalált halok!

CSAPLÁROS: (*hangja bentről*) Viszem, tanácsnok úr!

VERES: (*újból tölt, újból isznak, aztán kis szünet után a tornáclépcsőn guggoló Bálinthoz*) Na, szaladj csak, Bálint fiam, pezsgőt is kapsz, mond meg a csikósoknak, készülés, mer indulnak.

BÁLINT: (*ugrik*) Igenis.

BUJDOSÓ: (*felpattan az asztaltól, morranva*) Maradsz! (*Halkan, elszántan*) Azt nem, tekintetes úr!

VERES: *(kirobban)* Hát ki parancsol itt, he?

BUJDOSÓ: A kölykőmnek én, tekintetes úr!

VERES: *(feláll fenyegetően)* Idefigyelj. te Bujdosó! Nézd! Én, ha a patkót megfogom, hát meggörbítem... ha téged elkaplak, hát odakenlek a földhöz. az egyik lábodra rálépek, a másikon rántok egyet, úgy hasítalak ketté azt se mondd: nyekk. Ha kötekszel velem, az anyád istenit, piszkos, aljas parasztja! Hát van már határa a komázásnak is. Indítsd azt a ménest. mer' váglak szájon úgy, hogy...

SS ÖRMESTER: *(hangokra felkapja a fejét)* Was ist den?

BUJDOSÓ: *(sápadtan)* Csak vágjon a tekintetes úr, megteheti. Mindent. Csak azt az egyet nem, hogy én induljak.

KOZMA: *(idegesen, Vereshez)* Ugyan, mit egyezel evvel a rühessel? Bízacc' csak rám!

SS ÖRMESTER: *(századoshoz)* Was ist den, Kamerad?

VERES: Hallod?!... Hát marha, vadbarom, állat vagy te, Bujdosó, hát mit gondolsz. mit teszek én veled? Hát kell neked, hogy a százados úrnak szóljak?

KOZMA: *(fenyegetően)* Kell, hogy a katonai parancsnokságnak telefonáljak? Kell, hogy jöjjön ide? Verjenek vasra??

VERES: *(szinte kérlelve)* Te fafejű, vén magyar, te hülye barom, a lovadnak több esze van, mint neked, hát mit akarsz? *(Óvatosan szemével a német felé jelez)* Hogy ezek a rongy, aljas esirkefogók elvigyék, ellopják a város méneit? Mer ellopja ez a sváb vircsaft az egészet, arra kellesz, hogy nékik segíts lopni. érted? Bőgjél, toporzékolj, ha nem tetszik, mégis meg kell csinálnod. na! Mindegy egyfene, mer' ugyis vége az embernek, a világnak ami eddig vót, valahogy megvót, ami aztán lesz, a már csak kis időhataladék a sírodig: hát mi közöd neked ahhoz, hogy mi lesz ezekkel a lovakkal?

SS ÖRMESTER: *(a civakodás láttára türelmetlenül feláll, fenyegetően)* Was ist den, Kamerád?

KOZMA: *(csillapítón)* Á, semmi. kamerád... *(Németül ismétli)* Überhaupt nichts. Kamerad.

VERES: Hát én két dőgot tehetek, idefigyelj András, azt teszem, amit te mondasz. Vagy beállok melléd betyárnak, oszt agyonverjük, aki a lovakhoz nyúl, vagy... *(Pillanatnyi csend után)* De az istenit, hát berúgtam én?!... *(Parancsolón)* Na, igyekvés. Bujdosó, induljon az a ménes.

BUJDOSÓ: *(Miközben Jankó gyerek egészen apjához húzódik, szűrét fogja, úgy nézi, a nagyobbik valamivel távolabbról figyel feszülten a válaszra, szemével végigsimitja a gyerekeket, aztán határozottan)* Én megmondtam: tekintetes úr.

VERES: Nem?

BUJDOSÓ: Nem.

KOZMA: Elég a játék! Szóljak a készütségnek? Hogy verjenek vasra?

BUJDOSÓ: Megteheti, százados úr.

VERES: Meg is teszi. Na, indulj a méneshez.

BUJDOSÓ: Én indulhatok, de a ménes az nem indul.

VERES: Hát akkor el van maga csapva, Bujdosó. Mehet a fenébe, ahova akar. Mostantól kezdve Tóth József a számadó.

BUJDOSÓ: Nem, uram addig, amíg a szegődésem tart.

VERES: A város parancsol itt, nem maga. Én, érti?

BUJDOSÓ: Éntőlem parancsolhat az egész nagy Hortobágy pusztán, csak az én ménesemmel nem.

VERES: Annyit mondok, Bujdosó András, aljas csirkefogó kend. Becstelen ember kend.

BUJDOSÓ: Az is meglehet, tekintetes uram. Meglehet.

VERES: *(tehetetlenül, hidegen)* Jól van, András, bogázzik a fejed, napszúrásod van, te bajod, szép szóval mondtam, hát legyen, ahogy muszáj. *(Fejével Kozmának int)* Én ehhez gyenge vagyok. Tanítsd te móresre.

KOZMA: *(Bujdosóhoz lép, keményen)* Na, öreg, most már abba lehet hagyni a játszmat.

BUJDOSÓ: Nem baj, százados úr. Jön, aminek kell, hogy jöjjön.

VERES: *(még egy kísérletet tesz, szinte könyörögve)* Elviszik magát, összetörik, meggyomrozzák... a ménés csak tovább megy. Hát kell itt még hősködni? Én már csak több ember vagyok, mint kend, még se tehetek semmit. Nálam nagyobbak se.

BUJDOSÓ: Lehet uram. Meglehet. Dehát... én csak így döntöttem. Oszk csak arra kérem, hogyha bajom esne, hát gondoljon néha a kis családomra. De, ha nem, hát az se baj. Rossz pénz nem vész el. Majd eldajkálja öket a pusztá.

KOZMA: *(magából kikelve)* Mit kell itt még teketóriáznii! Utoljára kérdem: hajlandó indítani?

BUJDOSÓ: Alássan jelentem, százados úr, nem vagyok hajlandó.

KOZMA: *(elsötétült arccal)* Akkor átadom a németeknek.

BUJDOSÓ: Tegye a kötelességét, százados úr. Tegye meg mindenki a magáét.

KOZMA: *(vállat von)* Jól van, maga akarja vén marha... *(A némethez lép, halkán beszél)* Herr Sturmmeister! Bitte Helfen! Er will überhaupt nisht!

SS ÖRMESTER: *(hangosan)* Ahá! Verfluchter Bolschevist!

(Nyersen félretolja a századost, imbolyogva Bujdosóhoz lép, megáll előtte, nézi meredten, mint kigyó az áldozatát, aztán egy villámgyors, szemmel alig követhető mozdulattal irtózatosat csap Bujdosó arcába.)

KOZMA: *(összehúzott szemöldökkel, fojtottan)* Mestermunka.

BÁLINT: *(rémülten kiált)* Apám!

JANKÓ: *(nyüszíteni kezd, mint a kiskutya).*

BUJDOSÓ: *(megsápad az ütéstől, aztán kigyúl az arca, önkéntelen mozdulattal megsimítja a kis Jankó fejét, megnyalja vértelen ajkát, s újból kihúzza magát)* Ez is megvolt.

VERES: *(ordítva)* Térj észre, András, az apád istenit, mer... mer...

SS ÖRMESTER: *(németül)* Eine minute hast du noch! Verstanden?! Nur eine minute! *(Karóráját nézi).*

KOZMA: *(szárazon)* Egy perc, hogy induljon.

BUJDOSÓ: *(daccal)* Megmondtam, százados úr. Nem!

KOZMA: Miért nem? Bolond maga, ember?

BUJDOSÓ: Az is lehet, százados úr. Bolond vagyok, az is lehet. Meglehet.

KOZMA: Mi baja magának, ember?

BUJDOSÓ: *(fásultan).* Én nekem semmi már százados úr. Semmi nincs, nem is lesz. Csak a ménés, az el nem megy. Meg én se vele. Meg senki. Mer'

az ide tartozik a pusztára, oszt elpusztul, ha elviszik, meg én is, ha odább megyek, hát mán jobb itt akkor inkább.

SS ÓRMESTER: *(hideg, mint a hüllő)* Eine minute ist vergangen! Also! Heraus! Los! !

BUJDOSÓ: *(megindul hátra, a jelzett irányba, a tornácon egy pillanatra megáll, gyermekeit nézi aztán gyorsan eltűnik a némettel. Bent dermedt csend, hallgatás, majd pillanat múlva két gyors lövés hallatszik)*

BÁLINT: Apám! *(Kifelé rohanna)*

VERES: *(megkapja Bálint karját, visszarántja, tompán)* Maradsz! *(A tornác ajtajához lép, rekedten kifelé kiált)* Nyergeljétek a nyergeseket. Az új számadó Tóth József. Egy óra múlva indulás. A ménes Polgár felé megy! *(Lassan visszajön, szinte szédelegve, még mindig fogja a fiú karját meglátja Kozmát, aki önti magába az italt, részegedni akar)* Piszok munka volt.

KOZMA: *(földhöz csapja a poharat).* Isten verje meg! . . . Patkánynak áll!?! . . . *(kirohan).*

CSAPLÁROS: *(az események alatt dermedten a helyiség ajtajában áll. Fakó hangon, inkább magának).* Azzá lettünk.. százados úr.. Az emberből.

VERES: *(tompultan, érzéktelenül lépeget, sokára újból észreveszi a gyerekeket, nagyon halkán, rekedten)* . . . Na, gyerekek, gyertek. Apátokat bevisszük Debrecenbe eltemetni. Városi ember volt.. szolgálat közben.. *(Hogy leküzdje érzékenyülését, erőszakoltan, nyersen).* Na, a keservét, gyertek. *(Indul, megfogja újból Bálint kezét, de az dacosan kirántja. Ránéz a két gyerekre, nagyon szomorú a szeme).* Jó. *(Pillanatig még tétovázik, aztán lassan el).*

JANKÓ: *(néz Veres után, szorítja a száját, ne reszkessen, aztán egyszerre csak nyihogni, vinnnyogni kezd, sír).*

BÁLINT: *(nézi öccsét, vigasztalni próbálja).* Ne ríjj. na.. Ne bőgj.. Ne bőgj, mer'... mer szájonvágjak. *(Kint a ménes dübögése és egyre közeledő ágyúzás hallik, zeng, zúg, dübög az egész puszta. A két gyerek lassan a kijárat felé indul, kíváncsian is félelemmel is).*

JANKÓ: *(reszkető hangon, félve).* Hová ménk?

BÁLINT: *(szinte szemünk előtt érik emberré).* Hová?... Hát haza, Jankó... Szoboszlóra. *(Az ajtóban megállnak, átfogja öccse vállát).* Ne ríjj hát... Ne ríjj, ha mondom.

JANKÓ: *(szíjogva, szepegve)* Nem... nem rivok... .

CSAPLÁROS: *(utánuk szól, óvón)* Bolond idő ez most... az útra.

BÁLINT: *(már nem is hallja a figyelmeztetést. A kinti dördülésekre nyugtatóan)* Nem lesz bajunk, ne félj.

JANKÓ: *(remegve, újból sirásra görbülően)* Idesapám!...

BÁLINT: Ne ríjj, mer' fel nem támasztod.

JANKÓ: (ömlik a könnye) Idesapám...

BÁLINT: Mondom, hogy hallgass.

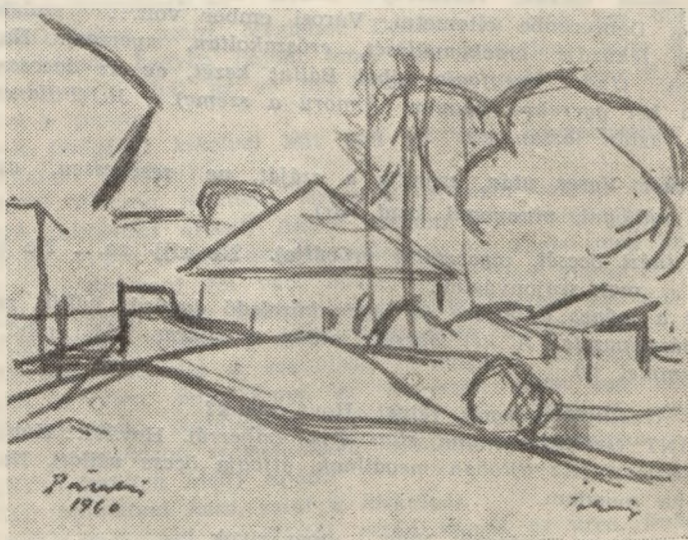
JANKÓ: Hát nincs mán nekünk senkink?

JANKÓ: Ki? Ki vóna? Senki sincs.

BÁLINT: (melegen babusgatja öccsét) Ne félj csak... az egész pusztá... Azért a' csak a miénk... éppen, ahogy eddig...

(Ingújjával öccse szemét törülgeti, az ágyúzájban lassan kifelé indulnak, neki a háborgó pusztának, közben kintről rohanó lábak zaja, hangok: Panzer alarm!... Panzer alarm!... Panzer alaaaarm!!!)

(FÜGGÖNY)

PATAKI JÓZSEF: RAJZ